

YU ISSN 0350-185x
UDK 808

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

XLIV

У р е ђ и в а ч к и о д б о р :

*др Тајјана Бајић-Србић, др Даринка Горићан-Прежк, др Прена Грцићкај, др Милка
Ивић, др Павле Ивић, др Радослав Кайићкић, Блазисе Конески, др Тине Лојфар,
др Александар Младеновић, др Асим Пецо, др Мићар Пешкићан, др Живојин
Спинојчић, др Драго Ђујић*

Г л а в н и у р е д н и к :
МИЛКА ИВИЋ

Б Е О Г Р А Д
1 9 8 8

МИЛАН ДРАГИЧЕВИЋ
(Госпић)

АКЦЕНАТ ПРИДЈЕВА У ГОВОРУ ИЈЕКАВАЦА СЕЛА БИРОВАЧЕ ИЗ ИСТОЧНЕ ЛИКЕ

О особинама акценатског система говора личких ијекаваца, као, уосталом, и о акцентима главнине других западнијих ијекавских говора, постоје засад само фрагментарни подаци у дијалектолошкој литератури. Неколико општијих напомена о систему нагласака у говору личких ијекаваца дао је почетком овога вијека Б. Ластавица,¹ а одређене (непопуне и несистематске) информације о томе пружају и поједине дијалекатске потврде изложене урадовима неколицине проучавалаца говорних особина личког ијекавског идиома.² Ни рад Д. Павлице, *Акцентнајски систем у говору села Пољица у Лици*,³ без обзира на то што садржи највише релевантних показатеља, не може се похвалити неком особитом исцрпношћу. То је, наиме, прије свега збирка одговора на питања из Николићева квестинара.⁴

¹ В. Lastavica, *Korenički govor*, Nastavni vjesnik, knj. XIV, Zagreb, 1905—1906, 762.

² Уп.: С. Георгијевић, *Јаји (ѐ) у говору Личкој Поља*, Јужнословенски филолог, књ. XIX, Београд, 1951—1952, 133—149, Љ. Наранчић, *Фонетске и морфолошке особине говора села Дољана у Лици*, Прилози проучавању језика (Издаје катедра за јужнословенске језике Филозофског факултета у Новом Саду), књ. 11, Нови Сад, 1975, 107—137, М. Драгичевић, *Рефлексијаја у данашњим личким говорима*, Српски дијалектолошки зборник, књ. XXVI, Београд, 1980, 157—192, М. Dragičević, *O nekim imenima determinativno-hipokoristične i augmentativno-pejorative kategorije u današnjim ličkim govorima*, Zbornik Pedagoškog fakulteta, br. 6, Rijeka, 1984, 173—182. и Д. Павлица, *О говору околине Удбине*, Српски дијалектолошки зборник, књ. XXX, Београд, 1984, 357—424. У штампи је (XXXII књ. Српског дијалектолошког зборника) мој обимнији рад под насловом: *Говор личких ијекаваца*.

³ Прилози проучавању језика (Издаје катедра за јужнословенске језике Филозофског факултета у Новом Саду), књ. 7, Нови Сад, 1971, 69—103 (даље у тексту скр.: Павлица, Пољице).

⁴ В. Б. М. Николић, *Ујидник за ијидивање акцената у шћокавским говорима*, Јужнословенски филолог, књ. XXVII/1—2, Београд, 1966—1967, 307—336.

Циљ је овога рада да пружи исцрпнија обавјештења о акцентима придјева у говору ијекаваца села Бироваче из источне Лике,⁵ односно да упути на сличности и разлике које, у наглашавању ове категорије ријечи, постоје између говора мјештана споменутог села и Даничићеве нагласне норме.⁶ Материјал који се у њему излаже издвојен је из обимне дијалектолошке грађе коју сам интензивно прикупљао у овоме селу у више наврата током посљедњих неколико година. Корпус издвојених података омогућава да се о акцентима придјева у говору житеља тога насеља саопшти слjedeће:

1. Једносложни придјиви

1.1. Акценатском типу: блага-блага припадају: *благ̃и, брз, вран, вр̃ућ, љув, њрк, њруб, њуси, др̃аї, жиа, жсиу, јак, крив, кр̃њ, кру̃и, луд̃т млад̃т, млак, наї, њлав, њуси, ри̃ћ, руд, св̃еи, ску̃и, слан, сув, шврд̃т, ш̃уї, црн, чвр̃си* и др., односно ијекавске форме типа: *би̃јел|б̃јел, ли̃јен|ли̃ен|љ̃ен, ли̃јей|ли̃ей|љ̃ей, си̃јед̃т|си̃јед̃т* итд.

У парадигматским облицима споменутих придјева уравнијат је дуго-узлазни нагласак (/) код неодређених ликова: *су̃ва|су̃в̃о̃а, о су̃ву* кр̃ву, *су̃в̃е* итд., и дугосилазни (^ , дакако и > на првом слогу двосложне замијене љ-та) код одређених ликова: *су̃в̃о̃а, су̃в̃о̃ј, би̃јел̃о̃т̃|б̃јел̃о̃т̃к, би̃јел̃о̃ј|б̃јел̃о̃ј* и сл.

Од осталих интересантнијих појединости незаних за ову категорију придјева вриједи споменути:

а) да облик *ш̃ућ* не постоји у говору мјештана овога села, односно да је познато само: *ш̃ући, ш̃ућ̃а, ш̃ућ̃о̃|ш̃ућ̃е*;

⁵ Мање село, смјештено испод истоименог брда на сјевероисточној страни Лапачког поља. Састоји се од *Бировач̃е* (у новије вријеме устаљује се изговор: *Бировача*) у најужем смислу и ових заселака: *Кух̃иши̃е* (зову га и: *Тук*), *Оклинак*, *Ојачића Долина*, *Трнавац* и *Лайачка Корица*. До II свјетског рата највећи дио овога села административно је вођен као заселак сусједног *Дидоља*. Иако су на врху истоименог брда, на тзв. *Градини*, све донедавно били видљиви трагови неког ранијег насеља, сва је прилика да су данашње насеље утемељили током XVIII вијека православни досељеници из других личких предјела (углавном оних који су 1689. ослобођени од Турака) и сјеверне Далмације. Овдје су — како говори усмена предаја — под релативно повољним условима добијали слободну земљу од појединих турских бегова. Након протјеривања Турака и из потљешевачког дијела Лике (узак појас земљишта с лијеве стране Уне од Срба до Ваганца, тзв. *Прјуго*) 1791. г. насеље је употпуњено новим досељеницима из Лике и сјеверне Далмације, а случајени појединачног сељења одређених породица и досељавања нових из околних мјеста, као и другдје у Лици, били су константна појава током ова два посљедња вијека.

Данас у овоме селу живе породице са следећим презименима: *Балаћ, Бешир, Блануша, Бубало, Буржуица, Делић, Драгичевић* (изговара се и: *Драичевић*), *Косановић, Ђиљак, Мрђа, Обрадовић* (изговара се и: *Обрадовић*), *Ојачић* (обичан је и изговор: *Ојачић*), *Рашица, Тодић* и *Тима*.

⁶ Ђ. Даничић, *Српски акценџи*, (приредио: М. Решетар), Посебна издања СКА, књ. LVIII (Философски и филолошки списи, књ. 16), Београд — Земун, 1925 (скр. у тексту: СА).

2. Двосложни придјевни

2.1. Категорија двосложних придјева „с ' на првом слогу (. . .) у којих остају оба слога у свијем падежима” а „акцент остаје без промјене” (СА, 214), бројна је у овоме говору:

ба́нов, вра́нчов|вра́нчев, вра́йчев|вра́йчев, ђа́ков, ке́њчев, кра́љов, ма́чков, о́внов, о́рлов, иа́йшков, ијéвчев, сирáичев, шéйшков, че́ворков, Ша́рцов, ша́рчев;

ба́бин (:ба́бо), ба́кин, Би́лин, Бóжин, бра́ин, Бра́нин, Бра́йин, бра́ци, ви́лин, Га́рин, Гóсин, ђóин, Ко́кин, ку́мин, ма́жин (:ма́јка), Ми́лин, Не́нин, и́оин, и́рóин, ро́дин, Рóдин, ру́жин, се́ин, Се́ин, се́кин, Се́кин, сна́шин, шéйшин, ћеркин, ћорин, у́јин, чи́кин, Шва́бин, шéвин, итд.

Од Даничићевих примјера овој категорији не припадају:

а) придјевни: *бла́жен, је́жов* и *кне́зов* који иду по типу: *сво́јшљива* — *сво́јшљива*, и

б) придјевска образовања типа: *ба́бов, Дра́жев* и сл., која и не постоје у овом говору.

2.2. По типу: *бу́дан-бу́дна* иду: *бијéсан|бјéсан, бу́дан, врјéдан|врјéдан|врéдан, и́ладан, и́рдан, ду́жан, же́дан, жи́шак, зла́шан, је́дар, кра́сан, кру́шан, ла́дан, ма́зан, ма́сан, ми́ран, мр́сан, му́дар, сирáшан, шéжак, шу́ша* и готово сви други придјевни које наводи Даничић (СА, 215). Изузетак представљају придјевни: *ла́шан* и *шéчан*, који овдје обавезно припадају акц. типу: *бла́шан-бла́шна*.

Налазио сам, такође: *на́ӣа* и *на́ӣа̄*.

У одређеном виду, уз редовно: *бу́днӣ, врјéднӣ|врјéднӣ, и́ладнӣ, же́днӣ, зла́шнӣ, ми́рнӣ, шу́шчӣ* итд., обичније је: *и́лишчӣ*, а рјеђе: *и́лишчӣ*. Познато је, међутим, једино: *кра́шчӣ*¹⁰, док се придјев *ка́дар*, изгледа, не јавља у формама одређеног вида.

Овом акц. типу припада и: *мр́шав* — *мр́шва* (одр. облик: *мр́швӣ*) који под Даничића чини засебан акц. тип. (в. СА, 219).

2.3. За тип: *сво́јшљив* — *сво́јшљива* имам ове потврде:

Бра́нков, Бу́рђов, Ја́нков, ја́рчев, ке́ров, ку́мов, Ма́рков, Па́влов, си́нов, Сирáнков, сирáрчев, Ђу́ков;

за́вин, ма́жин|ма́жин, мла́дин, и́ра́лин, сирáинин.

С Даничићевим нагласком не слаже се акцент придјева: *свéчев*.

Од одређених облика, разумљиво је, имам једино: *сво́јшљивӣ* и *сво́јшљива̄*.

2.4. Од бројних Даничићевих примјера придјева на *-ан* (< -ан̄) за акц. тип. *ди́ван* — *ди́вна* и у овом говору, мање или више, обични су: *бијéдан|бјéдан, и́рдан, ди́ван, ја́ван, су́шан, у́ман, ру́јно*.

Главнина осталих, пак — уколико се уопште употребљава — иде претежније по типу *бу́дан* — *бу́дна*: *бу́ран, ви́дан* (уз: *ви́дан*), *и́ојан, и́рдан, ди́чан, жу́дан, зóран, је́дан, кра́сан* (ријетко: *кра́сан*), *сла́ван* (и: *сла́ван*), *сра́ман* (уз: *сра́ман*), *си́алан* (кадшто и: *си́алан*), *шáман, шр́удан, шр́ужан*.

¹⁰ Павлица наводи само: *кра́шчӣ* (в. Пољице, 87).

Имам само: *вјечан, влѣсѣан, ірѣшан, ківан, лѣсан, срчан, и ишан* (= хитан).

Говору се: *ббјни, дањи, дање свјетло, жѣрки, зимњи, јѣрки, радњи, судњи, шѣјни*, уз: *дбњи/дубњи и дбњи/дубњи, ібрњи и ібрњи*, као и обавезно: *рдснји*.

2.5. Типу: *гòтов — гòтова* припадају:

аишов, бббов, брѣсѣов, винов, врбов, ілòтов, ірѣбов, ірмов, дрѣнов, дудов, јѣлов, клѣнов, кунов, љѣсков, мѣмков/мѣумков, Пѣшров, ибѣов, рѣсѣов, свѣкров, шрнов, чѣмов;

іадљив, ірѣбљив, дѣмљив, дрѣмљив, јѣдљив, крадљив, лѣжљив, мѣрљив, илѣчљив, илѣшљив, иушљив, свѣдљив, свѣрѣбљив, сѣиљив, смрѣдљив, сѣидљив, стѣрашљив, ћудљив, ушљив, црвљив, шѣдљив, шкѣкљив, шкѣдљив, шѣдљив;

ишјан, ибѣан, ирдѣшран, јѣчмен, нѣвчан, збѣн, свѣчан, рѣчанѣ (доба);

аѣн, жѣнин, сѣсѣрин, снаѣин, мѣрашњи, дѣчинји;

бѣіаи, брѣаи, брѣкаи, ілѣваи, ірѣнаи, ірѣлаи, іузаи, кракаи, крѣлаи, мѣдаи, нѣсаи, дѣкаи, ирѣсаи, рѣѣаи, сакаи;

мѣнији, чѣсѣнији;

Иванѣдѣн, Николѣдѣн, ідѣвѣји, кѣбѣи, мѣђеји;

брѣвѣи, дѣви, дѣви итд.

Придјев *рѣѣв* јавља се и с поста акценатском квантитетом: *рѣѣв*.

У одређеном виду налазио сам форме: *иіленѣ* (чешће) и *иіленѣ* (ри-теко).

Друкчије нагласке од Даничићевих забиљежио сам код придјева: *клѣзѣв, лѣкѣв, ишѣом — ишѣома, илѣћаи и исѣји*.

2.6. Уз: *зѣлен — зелѣна* овом типу, као и код Даничића (в. СА, 218), припадају: *мѣлен, рѣмен, свѣлен, црѣн/црљен, шѣрен, дѣбѣ, ідѣм висок, дѣбок, ишѣрок* и др.

У одређеним облицима, такође, редовно је: *зѣленји, рѣменји, црљенји, дѣбѣла, високји* и сл.

2.7. У потпуности одговарају Даничићевој категорији *дрѣвен — дрѣвена* (СА, 219—221) акценати придјева:

бѣѣов, брѣшѣов, брѣзов, бѣуков, Вѣдов, Дѣдов, Дѣишѣров, зѣшѣов, јѣлов, ишѣов, смрѣков, шрѣшѣнов, црѣв/црѣов, шѣшѣов;

вѣлик;

вѣсѣ, кѣсѣ;

лѣком;

бѣкрѣн, вѣшрѣн, вѣден, вѣишѣан, вѣуен, івѣздѣн, дрѣвен, зѣмљан, лѣнен, лѣден, мѣден, мѣдѣн, ишѣишрѣн, срѣбрѣн/срѣбрн;

бѣбин, Бѣѣин, Бѣѣин, Брѣѣин, іздѣин, Дѣѣин, крѣвин, Мѣѣин, Пѣѣин, шѣишѣин, шѣишѣкин, ћѣѣин, ћѣѣрин, цѣѣрин, чѣѣин;

бѣнасѣи, брѣнасѣи, бѣунасѣи, вѣжљасѣи, вѣиасѣи, кѣукасѣи, кѣусѣи, лѣукасѣи, рѣчвасѣи, шѣишѣкљасѣи, крѣдишљасѣи, лѣснаи, мѣснаи, ишѣрнаи, илѣдснаи, рѣснаи, чѣвѣрнаи, дѣчији;

3. Тросложни *й*ридјеви

3.1. За Даничићев тип: *в́арничав* — *в́арничава* (СА, 223) могу навести само ове потврде: *брадоњин*, *Галоњин*, *Зёкоњин*, *Јёлоњин*, *кбрњачин*, *Пёроњин*, *рёноњин* и *Рудоњин*.

Напомињем да не иде *Сивоњин*, пошто је овдје уобичајено *Сйвоњин* (:Сйвоња).

3.2. Увијек је: *м́амуран* — *м́амурна*, а не *мамуран* — *мамурна* као у Даничића (в. СА, 224).

Говори се, ипак, редовно: *завидан*, *зависан*, *й́риличан*, *й́римјеран*, а чуо сам и: *б́арућини*.

3.3. Ријетке су потврде и за тип: *а́нђслов* — *а́нђеолова*. Уз споменути придјев имам још само: *мајсјоров* и *јёйрвин*.

3.4. Насупрот томе потврда за тип бодљикав — бодљикава (СА, 224—225) има доста:

јёкѣичав/јёѣичав;

Арайов, *јадиков*, *јасиков*, *међедов*, *йёлинов*, *Грдојанов*, *Турчинов*, *кёшенев*, *чобанов*, *шёррейшов*, *шймиширов*;

жёнидбенй, *мдлийвенй*;

аѣин, *владичин*, *Даничин*, *Деличин*, *Дйкуљин*, *Зёкуљин*, *јуничин*, *кадичин*, *кадунин*, *кёрушин*, *кобилин*, *кодшичин/куншичин*, *крљичин*, *крмачин*, *крѣинин*, *Маричин*, *невјестин*, *редушин*, *Рудовин*, *Сивуљин*, *судичин*, *шдбичин*, *Торбичин*, *Шаровин*;

окомиш;

јањећй, *јарећй*, *јунећй*, *крмећй*, *ййлећй*, *йрасећй*, *срнећй*, *шдлећй*;

Ту су и: *бријажй*, *ораћй*, *сйаважй*, *сйајажй*, *шйваћй* и сл., који се од Даничићевих примјера разликују само по томе што имају двије занегласне дужине.

Уз рјеђе: *бодљикав*, међутим, обичније је: *бодљикав* — *бодљикава*.

Различит акценат од Даничићева имају и придјеви: *мдлеров*, *орйјков* *йајунов* и, дакако: *блиш*.

Једнако и главнина придјева на *-асй*: *бјеличасй*, *зелёнкасй*, *љейуш-касй*, *румёнкасй*, *шуйљикасй*.

Ипак, забиљежио сам: *јојунасй*, *коришасй* и *мајмунасй*.

3.5. Тип: *језичан* — *језична* чине: *кдрисѣан*, *љубазан*, *йамучан*, *о̀скудан*, *йддобан*, *скёрлеѣан*, *сйдсобан*, *сйравичан*, *шдреѣан*, *умјетан*, *челичан*, *шёничан*;

бдѣићй, *куйуснй*, *шдмничкй*;

йодшнй, *кадашнй*, *садашнй* и др.

Од Даничићевих примјера (СА, 225—226) не спадају овамо у овоме говору: *дбйлан*, *йрввичан*, *йријашнй* (чешће је, иначе: *йрвошнй*).

3.6. Типу: мѣлостив — мѣлостива припадају:

мѣлостив (кадшто и с дужином: *мѣлостив̄*);
а̄лаш̄ов, *д̄јев̄еров*, *д̄драш̄ов*, *ђ̄д̄иаш̄ов*, *ј̄абуков*, *ј̄асенов*, *Т̄д̄д̄оров*;
ид̄сио̄ђин, *ма̄ш̄ерин*, *М̄р̄коњин*, *д̄ђувин*, *ӣђуничин*, *св̄екрвин*;
а̄лаш̄асӣ, *ӣра̄орас̄*, *д̄драш̄ас̄*, *др̄венас̄*, *љ̄убичасӣ*, *р̄ужичасӣ*;
 Имам: *ӣстӣнинӣ*, уз: *ӣл̄менӣӣ* и *ӣлем̄енӣӣ*.

Иначе, обавезно је: *бр̄ем̄енӣӣ*, *зна̄м̄енӣӣ*, *ка̄м̄енӣӣ*, *м̄јеш̄д̄вӣӣ* и сл.

3.7. Као: сл̄д̄бодан — сл̄д̄бодна акценат имају и: *б̄д̄лесан* (понекад и: *б̄д̄лесӣан̄*), *ж̄а̄лосан* (рјеђе: *ж̄а̄лосӣан̄*), *ӣа̄косан* (ријетко: *ӣа̄косӣан̄*), *ӣр̄аведан*, *ра̄досан* (кадшто и: *ра̄досӣан̄*), *с̄ѣбичан*, *с̄уво̄иан*, *ӣј̄ѣскобан*; односно: *м̄ј̄есечнӣ* и: *ј̄ӯш̄ар̄њӣ*, *не̄ӣдаш̄њӣ*, *д̄вад̄аш̄њӣ*, *св̄а̄ӣдаш̄њӣ*, *ӣӣа̄мош̄њӣ* и сл.

Изговори: *ӣӯстӣиошан*, те: *с̄унчан̄ӣ* и *сунчан̄ӣ* одударају од Даничићевих акцената (уп. СА, 226—227).

3.8. Типу: јӯнаков — јӯнакова припадају и: *бер̄ачов*/*бер̄ачев* *бир̄ӣашӣов*/*бир̄ӣашӣев*, *буб̄я̄аров*, *воз̄ачов*, *звон̄аров*/*звон̄арев*, *зид̄аров*, *к̄ључ̄арев*/*к̄ључ̄аров*, *ков̄ачов*/*ков̄ачев*, *ко̄ӣачов*/*ко̄ӣачев*, *ор̄ачов*/*ор̄ачев*, *ӣанд̄уров*, *ӣис̄аров*, *свир̄ачов* итд.

Одступају од Даничићевих нагласака (уп. СА, 227); *Адамов*, *а̄јд̄уков*, *в̄ѣз̄иров*, *к̄р̄чма̄ров*, *к̄д̄ӣла̄ров*, *к̄ӯва̄ров*, *ч̄ӣзм̄аров*.

3.9. Према Даничићевом имӯћан — имӯћна (СА, 227), овдје је увијек: *имӯћан*, *имӯћна* — *имӯћнӣ*, односно: *м̄дӣӯћан*, *м̄дӣӯћна* — *м̄дӣӯћнӣ*.

Обавезно је: *ӣд̄д̄м̄ӯка* — *ӣд̄д̄м̄ӯкла*, а уз обичније: *о̄кр̄ӯӣа* — *о̄кр̄ӯила*, спорадично се може чути и: *о̄кр̄ӯӣа* — *о̄кр̄ӯила*.

Слушао сам једино: *ма̄јушан*.

3.10. Главнина придјева из категорије бол̄ешљив — бол̄ешљива (СА, 227—228), колико се употребљава, има и у овом говору Даничићеве нагласке: *ӣо̄лӣшав* (такође и: *ӣо̄лӣшав̄*), *ӣол̄уждрав* (уз: *ӣол̄уждр̄ав̄*), *кош̄ӣӯњав* (једнако и: *кош̄ӣӯњав̄*), *м̄етӣљав* (поред: *м̄етӣљав̄*), *ӣе̄ӣд̄љав* (уз: *ӣе̄ӣд̄љав̄*), *св̄од̄њав* (и: *св̄од̄њав̄*); *Јак̄ов̄љев*, *Шар̄ов̄љев*; *бол̄ежљив*, *ӣов̄др̄љив*, *мӣрӣшљив*; *кокод̄иш̄њӣ*; *б̄јел̄ӣчасӣ*, *буд̄а̄ласӣ*, *вра̄ӣд̄ласӣ*, *дӯӣӯласӣ*; *бак̄д̄вӣӣ*, *бар̄д̄вӣӣ*, *вал̄д̄вӣӣ*, *вид̄д̄вӣӣ*, *ӣлас̄д̄вӣӣ*, *ка̄м̄енӣӣ*, *кӣш̄д̄вӣӣ*, *сил̄д̄вӣӣ* итд.

Одступања су ријетка: *ј̄ас̄ӣребас̄*, *д̄д̄мӣш̄ла̄ӣ*, а кадшто и недосљедна: *д̄била̄ӣ* и *о̄била̄ӣ*, *ӣе̄ӣе̄љасӣ* и *ӣе̄ӣд̄љасӣ*.

3.11. Уз: *мал̄ешан*, *мал̄ешна* — *мал̄ешнӣ*, обичне су и придјевске форме: *ма̄вшан*, *ма̄вшна* — *ма̄вшнӣ*, *мал̄ѣцак*/*мал̄ѣчак*, *мал̄ѣца*/*мал̄ѣчка* — *мал̄ѣчки*/*мал̄ѣчкӣ* (уз: *мал̄ѣчкӣ*/*мал̄ѣчкӣ*), *вол̄ицӣ* (поред: *во̄лицӣ*), *ӣд̄лиц̄нӣ* (уз: *по̄лиц̄нӣ*), *ӣд̄лиц̄нӣ* (и: *ӣо̄лиц̄нӣ*).

Говори се: *дӯӣачак* — *дӯӣачка* и *дӯӣачак* — *дӯӣачка*. У облицима одређеног вида редовно је: *дӯӣачкӣ*, *дӯӣачка̄* и сл.

3.12. Увијек је: *ӣӯӣнӣков*, *ӣр̄ав̄нӣков*, *ра̄д̄нӣков* итд.

3.13. Даничићев тип: о̄с̄б̄в̄щ̄тив — о̄с̄б̄в̄щ̄тива (СА, 229) потврђују примјери: *ма̄ӣар̄чов*, *д̄јев̄о̄јчин*, и: *в̄ѣч̄ер̄њӣ*, *вр̄б̄ов̄нӣ*, *др̄ж̄ав̄нӣ*, *ка̄ла̄јнӣ*, *кӯй̄ов̄нӣ*, *ӣа̄з̄ар̄нӣ*, *ӣд̄ва̄р̄нӣ*, *ч̄е̄ш̄ов̄р̄нӣ*.

Обично је и: *јесењй*, уз ништа мање често: *јесењй*.

3.14. Редовно је: *ўјāков* — *ўјāкова*, а овакве нагласке имају и: *Бр̄дāров*, *йāвāнов*, *Гд̄лūбов*, *јāблāнов*, *кāйлāров*, *кāчāров*, *кўвāров*, *Лāзāров*, *лимūнов*, *рд̄ћāков* и др.

Од Даничићевих примјера из ове категорије (СА, 229) овдје се акц. типу *мйлосйив* придружује придјев: *лāбудов*.

3.15. Тип: *вр̄лєйшан* — *вр̄лєйшна*. Даничићеве акценте имају: *бўнбван*, *вр̄лєйшан*, *йд̄јāзан*, *дйв.лāчан*, *др̄мбван*, *др̄ўжєван*, *дўшєван*, *дл̄ован*, *йд̄лован*, *сйўран*, *сўмбран*, *ўзуран*, *ўсбван*, *учевāн*, *чємєран*, *чўвāран*; *кўкāвнй*, *кўћєвнй*, *сјєвєрнй*.

Одступају: *кн̄йжєван*, *лўбāван*, *дк̄бран*, *дс̄бран*, *йрд̄ийшан* и *дāрвнй*.
Познато је: *синдв.лй*.

3.16. Придјевске форме: *чўдновайй*, *чўдновайа* и сл. немају у овоме говору као код Даничића (в. СА, 230) дужину на посљедњем слогу.

4. Вишесложни йридјеви

4.1. Навешћу, најприје, неколико појединачних примјера у којима је акценат у говору Бироваче друкчији од Даничићева:

Даничић (СА, 230—233)

мāјсйоричин и *мāјсйдричин*
ййуманов
дбршйшєров
сāмарййин
ћєсаричин
мйлосййиван
кр̄чмāричин
йовєдāрев
добошāрев
мāйарєћй
йлāв:ичāрев
кд̄жухāрев
вєликāчак
Мр̄њāвчєвићєв
ар̄єндāйшєров

Бировача

само: *мāјсйоричин*
ййумāнов
дбрсйāров/*дбршййāров*
самāричйин
ћєсаричин/*ћєсāричин*
мйлосййиван
кр̄чмāричин
йдєвдāров
ддбошāров
мāйарєћй и *мāйарєћй*
йлāвничāров
кожсунāров
вєликāчак
Мр̄њāчєвићєв/*Мр̄њāчєвићєв*
ар̄єндāйшєров

Даничић наводи и: *коєндāйшєв*, чему, одговара бировачко: *комāдāншєв*.

Остали вишесложни придјевни појединачни примјери, а који су у употреби и у овом говору, имају Даничићеве нагласке.

4.2. Силазне нагласке ван првога слога забиљежио сам код ових вишесложних придјева:

йройаіа́нднй (уз: *йрѡаіа́нднй*);
ини́ереса́ннйан;
комуни́стичкй, соцу(и)јали́стичкй,¹¹ фаши́стичкй;
*куйо́йрѡдѡ́јнй, мало́йрѡдѡ́јнй, ѡло́йрѡвреднй, йримо́йрѡдѡ́јнй, само-
 ѡйравнй.*

4.3. Према Павличином: *а́йи́ацио́ннй, дрѡ́аниза́цио́ннй* (Пољице, 87), оvdје сам обично налазио: *а́йи́ацио́ннй, дрѡ́аниза́цио́ннй* (без квантитете на пенултими).

5. Неке друге ѡјединосѡи

5.1. Новоштокавско преношење акцената с придјевског дијела на проклитике сасвим је обично, али није и обавезно. Исп.:

*из дѡ́убѡк кра́ја, на́ Све́шѡк Са́ву, ѡ-цр̑нѡ́и^к јесе́н'ића, ѡд ци́ѡ да́н, ѡд
 цјѡ́лу ну́ћ;*

ни сѡ́арй — ни мла́дй, ѡ сѡ́арй би бѡме;

и:

*из дѡ́убѡа се́ла, ѡ-цр̑нѡ́и јасе́нића, на́ Све́шѡи^к Јѡва́на, на́ Све́шѡи́ Йли́ју,
 ѡ цјѡ́лй да́н, не мере ни сѡ́арй, и мла́дй би ѡѡ.*

5.2. Компаративи који се творе наставцима *-ји* и *-ши* имају углавном краткосилазне нагласке: *бјѡ́льй, блѡ́жй, блѡ́ђй, бѡ́льй, бр̑жй, ви́ши, іру́бльй, жй́вьй, жс̑ћй, јѡ́чй, ју́ћй, ѡѡи́ши, ѡу́ћй, мѡ́кши, мла́ћй, ѡа́њй, ѡу́йльй, цр̑нй* итд.

Изузетак представља компаративна форма: *ла́кши*.

5.3. Компаративи на *-цји* имају краткоузлазни нагласак на слогу испред тога наставка: *бо́аѡи́цй, болѡ́снијѡ, жалѡ́снијѡ, зѡ́дѡнијѡ, здра́вијѡ, корис́нијѡ, лѡ́шијѡ, нѡви́јѡ, сла́бијѡ, сѡ́арйјѡ, сѡ́арйцй* и сл.

У компаративним облицима м. р., након испадања интервокалног *ј* обично долази до контракције секвенце *-и* : *бо́аѡи́й, болѡ́снй, жалѡ́снй, мѡ́ћнй, неѡслу́шнй, ѡвучѡ́нй, сифѡма́шнй, сѡ́арй* итд.

5.4. Префикс *нај-* у облицима суперлатива обично је под кратко-силазним акцентом: *на́јѡла́ѡ, на́јѡра́, на́јви́ша, на́јве́ћй, на́јмла́ћй, на́ј-сѡ́арй, на́јѡежѡ* и сл.

Јављање дугосилазног нагласка у појединим случајевима условљава нарав приповиједања у одређеном тренутку: *на́јѡла́ѡ, на́јве́ћѡ, на́јма́њѡ, на́јсѡ́арйѡ*.

Исти разлози, изгледа, условљавају нешто ширу употребу суперлативних форми с двоструким акцентом од оне која је уобичајена у књижевном језику: *на́јѡла́ѡй, на́јве́ћѡѡ, на́јѡра́ѡ, на́јѡѡи́шеѡ, на́јма́њѡѡ, на́јми-лијѡ, на́јсѡ́арйѡ, на́јѡѡежѡ* итд.

¹¹ У Павличином материјалу (Пољице, 87) стоји: *комуни́стичкй, соцу́јали́стичкй*.

Резюме

Милан Драгичевић

**УДАРЕНИЕ ИМЕН ПРИЛАГАТЕЛЬНЫХ В ГОВОРЕ НЕКАВЦЕВ
СЕЛА БИРОВАЧИ ИЗ ВОСТОЧНОЙ ЛИКИ**

В настоящей работе описано ударение прилагательных одного говора герцеговинского типа из восточной Лики. Изложенный материал показал, что акцентуационные типы Даничица в основном засвидетельствованы и в этом говоре, хотя иногда между количеством примеров к отдельным типам у Даничица и в говоре иекавцев села Бировачи есть значительные различия.